

Obitelj Šik.

Genealoške i kulturnohistoričke crtice.

Napisao **Dr. Lavoslav Šik**, I. potpredsjednik
izraelitske bogoštovne općine u Zagrebu.

Na divnoj gradskoj vijećnici u Pragu uklesana su kao karakteristika prebogate prošlosti krasnog ovog grada dva lika.

Dok stroga jevrejska nauka isključuje svaki kip, svaku sliku velikog rabina Jehuda Löw ben Bezalela, kršćanski umjetnik profesor Ladislav Šaloun stvorio je majestetskog starca.

Željezni muž, o kome se pričaju tolike priče, i u kog su se polagale nade češkog naroda, bio je prema razlaganju profesora Šalouna u zborniku »Das jüdische Prag« jednako važan za zlatnu Prah, kao i stotinama priča opjevani lik našeg visokog rabina.

Židovski je narod vrlo dobro razumio ovaj osobiti izražaj tolerancije — u svojoj knjizi »Prager Golem« Chajim Bloch osobito ističe djelo i riječi kršćanina Šalouna, kojim on slavi židovskog naučenjaka.

Ogromna je literatura o visokom rabinu Jaroslav Vrhlicky i Gustav Meyrink, Max Brod, Hans Ludwig Held, Dr. J. Günzig raširili su njegovu slavu diljem cijeloga svijeta, dočim u samom Židovstvu nema uopće iz one periode poznatije i štovanije ličnosti.

Malo imade stranaca, koji dolaze u Prag, a da ne posjete njegov grob, čiji je karakteristični lik, sa češkim lavom, ujedno ovjekovječen i na spomenicama po njemu osnovane Hevre Kadiše u Pragu. Kad su valovi ratnog vremena doveli mase istočnih Židova u Prag, prvi im je put bio ravno sa kolodvora na to sveto mjesto.

Jer u velikim masama židovskog naroda još i danas živi uspomena na rabi Löwa neprekinutim životom, imade bezbroj legenda o njemu kao moćnom poborniku Jevrejstva, mističaru i kabalisti.

Historijska nauka potvrdila je ogromno značenje tog velikog muža za ono vrijeme, koji je za srebrnog doba češkog naroda, pod Rudolfom II. prije tridesetgodišnjeg rata, kad je u Pragu cvala znanost i umjetnost, bio prijatelj Tyho de Brahe i Rudolfa Keplera, koji su opet ovjekovječili njegovo ime čak u astronomskim atlasima, i bio rado vidjen na dvoru u Hradčinu.

Jedan od najgenijalnijih židovskih historičara, prerano preminuli Dr. David Kaufmann, piše u djelu »Rabbi Chaim Jair Bacharach und seine Ahnen«, kako je rabi Jehuda Löw ben Bezalel bio kao sunce na firmamentu obitelji, najznamenitiji i najvažniji rabin svog doba svijetlo u exilu.

U biografiji drugog unuka visokog rabina, Isaka Schulhofa, kaže Dr. Kaufmann, da je rodbinska veza s njime bila kao velikaška povelja.

Uz ove prilike naravno da je i obitelj Šik visoko štovala obiteljsku vezu sa velikim praškim rabinom.

Sjećam se još kao danas, kako sam nakon barmicvea bio poslan na ljetovanje mom, sada već pokojnom, stricu Samuelu Šiku, koji je živio u slovačkoj Trnavi vanredno pobožan i šovan radi svoje židovske učenosti, poput mnogih drugih starovjernih Židova u Slovačkoj kao kakav imućniji seljak. (In paranthesi: Još prije narodnog oslobođenja u zbirci: »A zsidokérdés Magyarországon« vodja Slovaka Antun Stefanik vanredno se pohvalno izrazuje o ovim ortodoksnim slovačkim Židovima, koje je neki »Wahlverwandschaft« vezao uz potištene Slovake, a silno se obara na asimilirane mađarske Židove u tim krajevima).

Moj otac je umro, kad mi je bilo jedva šest godina, pa tako nisam ništa znao o genealogiji obitelji, te sam tada počeo da obiljetavam strica raznim pitanjima o tome.

Rekao mi je, da smo iz Beckova u nitranskoj županiji, gdje počiva otac njegovog djeda.

Kada sam dalje navaljivao pitanjima, jednom u predvečerje subote, kada smo išli prema starom običaju u susret »kraljici Subota« — uozbiljio se taj inače uvijek veseli i ljubezni starac i reče mi da će meni kao najstarijem predstavniku te grane obitelji, iza smrti moga oca, kazati istinu o našem porijeklu.

Mi potičemo od rabi Jehuda Löw iz Praga-a po njemu i ja, kao što i uvijek prvijenci u obitelji, nosim ime Arje Jehuda. Ovaj potiče iz Španije, dalnji potomak je Raw Hai Gaon iz Pumpedite, koji vuče lozu od kralja Davida

No to ali ne pripovjedamo, jer živimo sada u skromnosti, katkada i u nevolji, pa bi se neuki svijet rugao, da potomci židovskog kralja sada idu za plugom ili dvore u dućanu mušterije . . .

Takva je bila tradicija u familiji, a mnogo godina kasnije uspio sam da iz raznih isprava, napose iz epitafija na starom praškom i bečkom groblju, zaista konstruiram genealogiju obitelji Šik i njezinu rodbinsku vezu sa velikim rabinom (vidi Hock, Die Familien Prag nach den Epitaphien des alten jüdischen Friedhofes in Prag).

Mahram Šik u Husztu, uz Haham Sofera najveći talmudski autoritet svog doba, u čiju je slavu i spomen njegov sin Salamon Šik, rabin u Karcagu, izdao u klasičnoj hebrejštini knjigu Mimoš

ad Moše tumači prema obiteljskoj tradiciji postanak imena Šik kao abreviaturu rečenice »Šem Jisroel Kodeš«.

Pripovjedaio je najme Mahram Šik, da je jednom neki kralj Židovima i nežidovima dao nalog, da si izaberu imena, nu neki pobožni Židov je to uskratio pozivom na drevnu zapovjed, da si Žičov ne smije uzeti drugo ime, nego mu je dano kod brit mile. Kada su kraljevi glasnici dolazili sa sve strožijim pretnjama, odgovorio je starac, da su imena Židova sveta. Glasnik, da spasi neposlušnog starca od kazne, nije javio kralju uskratu zapovjedi, nego je donio kao odgovor početna slova te rečenice — Š I K — i tako je nastalo naše obiteljsko ime iz izreke »Ime Židova je sveto«.

Vanredno učeni i neumorni istraživaoc židovske genealogije, kojemu i ovom prilikom neka bude iskazana hvala, za mnogu uputu u mojim radovima, rabin Dr. Hinko Flesch u Dolni Kounice, potvrđuje u zadnjem svesku berlinskog časopisa »Jüdische Familienforschung (Juni 1927), da je našao ovu abreviaturu u jevrejski pisanim knjigama moravskih općina.

Dok navedena knjiga »mimoše ad moš« sasvim malo citira noviju savremenju znanstvenu književnost i opet prema predavanjima Mahram Šika tek po čuvenju drži, da su svi nosioci imena »Šik« potomci dvoje braće, Menahema i Mosesa Šika, ja sam uvjeren, da je meni dokaz o postanku imena apsolutnom sigurnošću uspio.

U doba velikog rabina, u najužem njegovom krugu živjeli su zaista Menahem Manes Šik i Mojžiš Šik.

Oni nisu bili braća, već je Mojžš bio sin Jakobov, a Menahem sin Abrahamov.

Prvi puta, u sačuvanim ispravama, spominje se ime Šik u listinama za izbor predstojništva praške židovske općine 12. avgusta 1574. (U poznatoj zbirci predsjednika trogovačke komore Gottlieba Bondya i Franje Dworskya, direktora zemaljskog arkiva u Pragu »Zur Geschichte der Juden in Böhmen, Mähren und Schlesien« strana 547.).

Još prije navodi se to ime na nadgrobnom humku 1552. preminula je Dora kći Aharona, supruga Jekla (Jakoba) Šik.

Čitao sam već na stotine i stotine knjiga o starim židovskim općinama, propitkivao se kod raznih učenjaka, nu nitko nije našao ime »Šik« prije tog vremena ni izvan Praga.

»Leta Pane 1546. feria ante Pentacostas«, počinje u državnom arkivu u Pragu popis Židova i tu nalazimo Ruhama Eliašuv sin, koji je sa ženom Sarom imao dva sina, Abrahama, Jakuba i dvije kćeri Esteru i Lunu.

Nijedan od ostalih praških Židova nije imao sina imenom Abrahama i Jakoba, pa ne treba velike oštroumnosti da se dokuči, kako je baš taj Ruham bio onaj čovjek, koji se je prvi nazivao »Šik«.

Tradicija obitelji, da su svi nosioci imena »Šik« zajedničkog porijekla, počiva na čvrstom temelju, a kako se je onima, koji nisu imali kraljevski »gleit« (Geleitsbrief) grozilo progonom, biti će da su onda učestala obiteljska imena, kako bi se znalo, koji pojedinac pripada kojoj obitelji.

Sve do devetnajstog stoljeća Židovi uzimali redovito svoja porodična imena po imenu očevom ili majčinom, po mjestu ili zemlji zadnjeg boravka, po zanimanju, ali ime Šik ostalo je kroz stoljeća stalno.

Menahem Manes Šik proslavio je i te kako ovo mlado ime obitelji.

Život praških Židova u ono vrijeme, vanrednu učenost i pobožnost njihovu, ocrtao je pjesničkim svojim žarom Max Brod u svom romanu Reubeni, a Dr. Käthe Spiegel napisala je baš nedavno opširnu studiju o prilikama Židova u Pragu za vrijeme tridesetogodišnjeg rata u ediciji Bnai brith »Praga«: »Die Juden in Prag«.

Sačuvane su i brojne izvorne isprave, iz kojih vidimo, kako je od godine do godine rastao ugled mog pradeda. On je obnašao sve časti, koje mu je uopće moglo praško Židovstvo da daje. Ovi su izbori bili vanredno važni, jer o svakom aktu trebalo je posebice izvjestiti dvor u Beču, a bilo je glade toga sva sila reskripta na latinskom i njemačkom jeziku.

Praški Židovi osim svojih studija, gđe su upotrebljavali jevrejski jezik, služili su se češkim jezikom, pa zato je i potpis, koji se čuvao u izvornoj ispravi od 3. marta 1587. napisan: »rabi Mojžiš Šik«.

Germanizirani način pisanja jevrejske riječi »Šik« Schick ili čak i Schük počeo se da rabi tek mnogo kasnije, nu na ovoj ispravi, koja počinje sa riječima »Prisahame pana Božu živemu«, i na drugim čak i privatnim ispravama praških Židova, sve pisane na češkom jeziku, kao što na ugovoru od 7. avgusta 1590. »kojim najznamenitiji dobrotvor praškog Židovstva Markus Meysl kupuje stan od svojih šogora stavljen je potpis svjedoka, »starši židovsky Mojžiš Šik«.

Visoki rabi Low i njegova okolica bili su uvijek vrlo odani češkom narodu, oni su dapače riječi transkribirali na jevrejski (vidi Dr. Lubomir Jerabek, Der alte Prager Judenfriedhof) nu svoje Židovstvo čuvali su kao i potomci im dalje kroz stoljeća sve do danas. Asimilacija nije bila nikada u našoj obitelji, ali se uvijek pokazivalo iskreno prijateljstvo pripadnicima drugih narodnosti i skrajnja snošljivost naprama svakoj vjeri.

Bila je ali treća komponenta već prije tri stoljeća u našoj obitelji, a ta je silna ljubav prema Palestini, ili da se izrazim modernije, bili smo uvijek cionisti.

Veliko ovo prijateljstvo poglavara općine Menahema Manesa Šika i njegovog rabina Bezalela Lova, koje je dvaputa bilo

rodbinski povezano ženidbom unučadi, došlo je do izražaja iza smrti rabinove.

Po smrti njegovoj htio je moj pradjed da putuje u Erec Izrael, da mu kosti počivaju u svetoj zemlji.

U Beču je odsjeo kod svog sina Jekla, (vidi se, da mu je dao ime preminulog oca Mojžiša), uglednog trgovca, veselio se unuku Henohu i snahi Ester, a bio je ponosan, da mu je sin mogao u tom tuđem gradu stvoriti židovsko središte.

1421. nestalo je najme prve bečke općine, slavne po svojim naučenjacima. Bila je to grozna gesera, kada su žive Židove spalili kraj Dunava.

Vanjski povod bila je navodno zloporaba hostije po nekom Židovu u Ensu. Stara sredovječna osvada protiv Židova bila je ta, da su mačevima proboli hostiju, iz koje je procurila krv, a u istinu kako danas znamo, sasvim naravnim načinom stvorila se usljed vlage neka sitna crvenkasta gljivica. Pravi razlog svemu tome bio je, što su bečki Židovi simpatizirali sa Husitima (vidi Krauss »Die Wiener Geserah«).

Tek dugo vremena kasnije došli su opet Židovi u Beč i to većinom iz Praga, a među najuglednijima bio je Jakov Šik.

Menahem je odsjeo kod svog sina, i tu je on 18. oktobra 1612. preminuo.

Na njegovom nadgrobnom spomeniku, koji je još danas sačuvan (vidi Dr. Bernhard Wachstein »Die Inschriften des alten Judenfriedhofes in Wien«), istaknuto je, da je on, roš ha-kohol kedoše kehile Prag bio na putu za Palestinu . . .

U novembru 1619. proširila se u praškoj židovskoj varoši vijest, da stafeta ide u Beč. Svi su pisali pisma, kći Dr. Mosesa Mavra Katana svojoj šogorici, ženi Dr. Arona Mavra Katana, ovaj pak svojoj ženi, pisao je rabin praški Lipman Jomtow Heller, pisali su muževi i žene, čak i djeca, pa imade i vrlo učenih, a i sasvim naivnih, sačuvanih pisama, koja nam fotografskom vjernošću prikazuju to doba.

Bilo je to za vrijeme tridesetgodišnjeg rata, i ta pisma nisu nikada stigla na adrese. Danas se čuvaju kao vanredna rijetkost u bečkom muzeju (Landau-Wachstein »Jüdische Privatbriefe aus dem Jahre 1619).

Među tim pismima nalazi se i pismo Hanoha, unuka Menahema, svom ujaku, kako na adresi kaže Jekel Schick, Gemeindevorsteher in Wien.

Iz ovog pisma, kao i onog, što ga David Ulmo piše svojoj snahi Ester, koja se iza smrti svog supruga preudala za Jekel Šika, vidi se ne samo silni ugled već upravo patrijarhalni obiteljski život.

Osobito je dirljivo ono mjesto, gde stari deda piše svom unuku Salmanu, i šalje mu devet forinti za učitelja i forint za samog Selmla »dass man ihm zu Zeiten etliche Pfennig gibt«.

Jekl se je i sam vrlo mnogo brinuo za svog pastorka. Stari Ulmo najsrdačnije čestita roditeljima na sjajnom rasvitku Henoha, kojim je Estera obdarila svog muža Jekla Šika.

Nije me stid priznati, da me obliju suze, kada čitam to pismo, jer se sjećam mog proljetos preminulog očuha Edmunda Hofmana, koji je nas djecu iz prvog braka majke i te kako brižljivo odgajao. Spominjem se i danas na slična pisma, koja su slali majci i njemu moji stričevi.

Nije se u tradiciji ni u plemenitim nazorima židovske obitelji kroz tri stoljeća ništa promjenilo!

Henoh Šik znači neki zenit u obitelji — u ispunjenju dužnosti naprama Židovstvu a time i u ugledu.

Mlada bečka židovska općina postajala je sve veća. Slava se njezina pročula po velikom naučenjaku Jomtow Lipman Helleru. Ogromna literatura postoji o tom židovskom velikanu o nedužnom progonu, o čudotvornom izbjavljenju iz nevolje (upozoravam čitaocce Jevrejskog Almanaha na člana karlovačkog rabina Dr. Bernharda Šika: »Sličica iz tridesetgodišnjeg rata« u prvom godištu almanaha), pa nije čudo da je tu u Beču kao i u Pragu došlo do rodbinskih veza između obitelji Jomtow Lipman Heller i Šik.

Maharam Šik dokazuje, da smo mi potomci Nisel, kćeri Hellerove, odnosno njezinog praunuka Samuela Šika. Zaista ime Jomtow Lipman nalazi se često u obitelji, a na nadgrobnom spomeniku u burgenlandskom Eisenstadtu (Wachstein, »Eisenstädter Forschungen«) spominje se, da je Bella Šik u osmom koljenu potomak pisca Tossephot Jomtow.

Ne samo kao potomak ovako slavni ljudi — Židovi su i te koliko važnosti polagali na jihus — već i inače mora da je Henoh Šik bio čovjek vanrednih sposobnosti i silne koncepcije.

Uvidio je on i spoznao velike neprilike, koje su imali da snose Židovi među netolerantnim bečkim »Bürgerima«, koji su im čak zabranili gradnju sinagoge.

Bečki magistrat je 26. juna 1623. obustavio je gradnju sinagoge. Već 10. juna 1624. dozvolio je car bečkim Židovima, da se nastanjuju u »Untern Wörth« i tako je nastao tamo, u današnjem Leopoldstadtu, drugi bečko Gettho. (Vidi Hans Rotter i Adolf Schmieger: »Das Gettho in der Wiener Leopoldstadt«, Dr. Ignatz Schwarz: »Das Wiener Gettho und seine Bewohner«).

Na ovom mjestu podigla se židovska kultura i židovska nauka do velike visine. I ovde ima, kao nekada u Pragu, pjesnički prikazan način života Židova u ono doba. Herman Menkes u svom divnom delcu »Die Jüdin Leonore« ocrtava to tako živim bojama, da čitaoc gleda te ljude pred sobom.

Henoh Šik imao je veliku ulogu u toj židovskoj varoši. Imao je tri kuće u neposrednom susjedstvu sa velikom sinagogom, onda čuvenom po svem svijetu, pa nije čudo, da je bio do svoje smrti, 3. oktobra 1649., predsjednik bečke židovske općine.

»Srce mu je kucalo za sirote« kazuje nam nadgrobni kamen, »a za svoju općinu činio je sve, što je i lako i teško«.

Znamo mi već i iz nadgrobnih napisa u Pragu, što ovake vrlo rijetke riječi znače. Henoh Šik spriječio je izgon Židova, on je sav svoj život posvetio na dobro i boljitak Židova i Židovstva.

Opširno piše o svemu tome Dr. David Kaufmann u svom znamenitom djelu »Die letzte Vertreibung der Juden aus Wien und Niederösterreich, ihre Vorgeschichte und ihre Opfer«. Velika je šteta, što ovaj sjajni historičar nije dospio, da izda naumljenu historiju naše obitelji.

Carska odredba od 27. juna 1649. koju je ishodio taj moj praded, u korist slobodnog boravka Židova, bila je zadnja svijetla tačka u životu ondašnjih bečkih Židova . . .

Henoh Šik živio je i umro kao sretan čovjek.

U njegovoj je kući bilo sastajalište sviju učenjaka i zajedno sa svojom suprugom Jütl, iz vrlo ugledne obitelji Margulies-Joffe-Schlesinger, znao je da privuče sebi sve, što god je bilo u vezi sa židovskom naukom.

Karakteristično je za ono vrijeme, da su i mnogi kršćanski naučenjaci zadojeni humanizmom htjeli da nauče jevrejski. Dolazili su u tu svrhu u bečki gettho, napose Johan Christoph Wagenseil, kasnije superintendent i profesor na univerzi u Altdorfu kraj Nürnberga.

Upliv mog pradjeda Henoha na bečku židovsku općinu bio je vanredno velik. Moj je praded bio u rodu s najotmenijim obiteljima. Kći mu Perl udala se za Abba Mori, nadimkom Perlheftera, unuka doktora Elia Halfana, iz prastare ugledne francuske exulantske obitelji. Uže ga je rodbinstvo vezalo sa obitelji Mirel i Koppel Frankel, sa Zaharias Leviom-u ono se je doba vrlo mnogo kod svadbe polagalo na učenost, pobožnost, dobrotvornost i djelovanje u javnom životu. Već otprije uske veze sa obitelji naučenjaka Jehuda Löw i Jomtowa Lipmana Hellera još su se jače učvrstile. Biti će to jednom zanimiva ali i vanredno teška zadaća onog genealoga, koji bude točno izrađivao sva ta rodoslovlja.

Od svojih kuća ostavio je onu tik pred ulazom u sinagogu svojoj općini, nu ona je nije mogla dugo da uživa.

Neprijatelji izvana i iznutra prouzrokovali su propast bečke kehile. Uzaludan je bio onaj veliki primjer požrtvornosti, koji je ostavio svojoj obitelji i rođacima Henoh, jer je bilo krutih materijalista i ljudi sasvim drugih nazora.

Dok njegov rođak Zaharias Levi osniva treću sinagogu i znamenitu školu, u kojoj su dvadesetčetvorica đaka našli svoj dom, i gdje se moralo da uči danju i noću talmud, i dok je tako Beč opet postajao centrom židovske nauke, dotle je slijednik Henohov Hirschel Meyer kao predsjednik židovske općine bio sasvim drugi čovjek.

Ne zna se otkuda, ali negde oko 1650. godine došao je on

u Beč. Njegovo djelovanje kao presjednika židovske općine bilo je grozno. Denunciranja za denunciranjima bila su na dnevnom redu, a uz nagradu od deset postotaka preuzeo je on utjerivanje židovskih poreza, koji su u ono vrijeme bili glavno vrelo dohotka nezasićenog carskog dvora. Židovi su ga mrzili, nu carski »Ruf« je od edio, da on, koji od svih Židova jedini nije bio podvrgnut sudbenosti gettha, mora obnašati razne časti u općini i da imade pravo sudjelovati kod vjerskih pobožnosti.

11. septembra 1667. snašla je sudbina tog izdajicu svoga naroda. Bio je uapšen, i tek dugo nakon konfiskacije imovine, pušten na slobodu.

Nepovjerenje prama Židovima bilo je veliko. 23. februara 1668. izgorio je bečki Burg i ma da se je brzo ustanovilo, da je razlog požara neoprezno baratanje stolarskih pomoćnika, čuli su se povici proti Židova.

U aprilu 1668. traži načelnik od cara, da se izagnaju Židovi. 23. aprila 1668. provalila je bečka masa, vođena po studentima, preko mosta u Gettho, i onda je nastalo veliko krvoproliće.

U to je doba vladao Leopold II., do skrajnjih granica intolerantan vladar. On je dao ubiti Nikolu Zrinjskog i Krstu Frankopana, i te kako rovario proti pravoslavlja u Slavoniji, Baranji i Somodu. Sve, sve je on mrzio, što nije njemu bilo slijepo odano u politici i u vjeri.

Careva supruga, španska princeza Margaretha Terezija, još veća fanatičarka, rodila je mrtvo dijete, a njen joj je ispovjednik rekao, da je to kazna božja radi toga, što u Beču imade Židova.

Na čelo svoje općine postaviše bečki Židovi kao posljednju svoju nadu Marxa Marguliesa Schlesingera, brata navedene supruge Henoha Šik Jütl, koji je bio odgajan u kući svog šogora.

Supruga mu je bila iz glasovite obitelji Mešulam ha-Levi, iz koje je poticala i prva supruga prije spomenutog Jakoba Šika — dakle je Marxa Marguliesa Schlesingera vezalo ne samo silno prijateljstvo, već i dvostruko rodbinstvo sa Hanohom Šikom.

Izgon Židova iz Beča bila je gotova stvar. Uzaludne su bile sve razne intervencije vanjskih vladara, Židovi su morali da ostave ovaj grad, u kome se preko sedamdeset godina, vrlo često u burnim prilikama, ali ipak u svojim domovima, učionama i općini sretno živjeli.

To je pako najsvjetlija stranica naše obiteljske povjesti, jer nijedan se Šik, kao uopće nijedan bečki Židov, nije iznevjerio vjeri otaca.

Sam švedski poslanik izvjestio je svoju vladu, kako je to karakterno da četiri hiljade ljudi ide u exil, ostavlja sve svoje, samo radi svog osvjedočenja.

Veliki dio exulanata otselio je u bavarski Fürth, gde ih je

koli bamberška biskupija, toli i ansbachski knezovi vrlo rado primili. Ta okretni Židovi bili su važni poreznici!

Bilo je među tamošnjim Židovima prijatelja i rodaka, a vanredno se lijepo ponio već spomenuti evđangelički superintendent Wagenseil. U njegovoj su kući nailazili naučenjaci Menahem Sondel, Morena Henoch i treći član naše obitelji Bār Perlhefter na veliko gostoprimstvo. Njegova djela odisala su sklonošću prema Židovima. Osobito je dirljivo jevrejsko pismo, kojim se visoki kršćanski svećenik kod fūrtskih rabina zauzimalje za svog nekadanjeg učitelja Sondela. Nu najednom je i taj naš veliki prijatelj promjenio svoje nazore.

Znameniti pisac Jakob Wassermann ocrta taj preokret neprispodobivim psihološkim načinom u »Juden von Zirndorf«, — sin je najme Wagenseilov prešao na židovsku vjeru. I tu eto imademo opet djelo savremene beletrističke književnosti, u kome se prikazuju prilike iz naše familijarne kronike.

Došli su u Fürth i članovi obitelj Koppel-Fränkeli, oni isti, koji su u času izгона položili kod bečkog magistrata četiri hiljade forinti za to, da nitko ne dira u ono staro židovsko groblje u Rossauu, gde počivaju Menahem Manes, Jakob i Henoh Šik, žene njihove Gütl i Ester, sam Zaharias Levi, i kao posljednji otac njihov Koppel-Fränkeli.

U Fürth su donijeli iz one stare sinagoge svjetionik i samu memor-knjigu. Duboko me se dojmilo kada sam pred četiri godine na Tišobeav pročitao tamo ime svog velikog pradjeda.

Drugi exulanti pošli su u Berlin na poziv Kurfürsta, i to su utemeljitelji nove berlinske židovske općine. Član moje obitelji Jesaja ben Salmo Salman Šik, unuk Henohov, preminuo je u Berlinu u visokoj starosti, godine 1721. usred molitve.

Drugi su se članovi obitelji Šik povratili u svoju staru domovinu u Prah, i kroz više generacija obnašali su tamo razne časti, nu nijedan se više nikada nije dovinuo one slave. i časti našega pradjeda Menahema Manesa Šika.

Drugi unuk Henoha Šika, Jakob ben Moses, koji je dakle nosio ime poznatog nam već Jekla, sina Menahema Manesa ben Abrahama, nastanio se u Bet-Lehen, kako su najme onda Židovi nazvali moravski grad Ugarski Brod.

Kao uvijek bili su vanredno barem u teoriji štovani eksulanti. U Americi još i danas nema veće časti, nego kad je neko potomak onih gorljivih protestanata, koji su radi vjere došli sa Mayflowerom. Još se i danas u židovskim krugovima spominju sa velikim poštanjem potomci onih Židova, koji su onda izagnani iz Beča.

Čak i naš veliki vođa, Dr Max Nordau, pietetski se sjeća svojih pređa, krotušinskih Židova, koji su bili bečki eksulanti, i nekada došli iz dalekog španjolskog grada Segovia.

U bitnosti je stvar uvijek drugačije izgledala. Došljaci nisu uopće zauzimali prva mjesta u općini, i sama »Glückel von Hameln« u svojim znamenitim memoarima ističe kao neku osobitu retkost, da je dvorski Židov Jost Lipman došao na neku »Wiener Hochzeit« njezinog sina Löba.

Teško je bilo i u Brodu. Unuk Jakoba Šika, Moses, bio je doduše jedan od predstojnika općine, ali kao veliko čudo ističe se, da je on bio vlasnik četvrtine kuće broj 5. u Židovskoj varoši (vidi Kaufmann: Die Vertreibung).

U Brodu su Židovi bili pod jurisdikcijom grofova Kaunitz. Bilo ih je mnogo i trebalo je naći privrede i veza u Slovačkoj. Polako su se počeli raseljavati po obližnjim mjestima, nu stroga je bila zapovjed, da se jeseni o velikim blagdanima moraju svi naći u Brodu i poplatiti poreze. Tko ne bi došao, morao je da plati 200 dukata globe, a bilo je i pretnje zatvorom.

Brodski su se Židovi selili, kaže Dr. Adolf Frankl-Grün u »Geschichte der Juden in Ungarisch-Brod« osim drugih mjesta i u Bečko, pa su kasnije čak nastajali prepори, da li spadaju pod jurisdikciju grofova Kaunitz ili onih u Bečku.

Tu se sadržaj arhiva i knjiga dodiruje sa živom tradicijom. Ta u familiji se još stariji članovi sjećaju tih jesenskih hodočašća u Brod, a znademo, da je tamo djed mog djeda prosio odanle za svog sina vjerenicu.

Miran, tih i čedan život provodili su Židovi u Slovačkoj, koji je ipak može se reći bio vrlo sretan. Nije se ovdje kao u Češkoj i Moravskoj smio da ženi tek najstariji sin, već je makar u tome vladala potpuna sloboda, a u vršenju vjerskih funkcija nije bilo nikakvih ograničenja.

Izvršni poznavao moravskih Židova Dr. Theodor Haas u Brnu (Judischer Volkskalender 1927) veoma zgodno uspoređuje te slovačke Židove sa pripadnicima češkokratske crkve, koji su iza bitke na Bijeloj gori našli zakloništa u karpatskim zamcima.

»Nevzaly jsem sebou nic, po všem veta,
než bibli kralickou, labyrint sveta«.

Protestanti u Slovačkoj pozivali su se na kraljičku bibliju i na Komenskya. I naši Židovi nalazili su u teškoj borbi za opstanak utjehe u bibliji i svim njezinim komentarima. Ja sam također u upravo prema današnjim prilikama suviše čednim kolibama svojih rođaka vidjeo ogromne i brojne folijante talmuda.

Članovi obitelji Šik iz Praga, Beča, Berlina i Broda rasijali su se diljem svijeta, trebala bi da se piše velika knjiga o njihovom rodu.

Znamenita je, uz već spomenutu granu Mahrama Šika, još i ona ruska iz Sklowa. Dr. Leopold Löwenstein, rabin u Moosbachu ističe u svojoj knjizi »Index Approbationum« Henoh ben Samuela Šika iz Sklowa, a imade dvanajst pisaca, koji su se obratili na njega radi aprobacije svog djela.

Baruh Šik iz Sklowa bio je prvi moderni matematičar među Židovima. Kako je on još danas poznat u vanjskom svijetu, vidi se (pretpostavljam, da će čitaoci toliko holandski razumjeti) iz knjige D. S. van Zuiden »De hoogduitsche Joden in's Gravenhage«.

»De schrijver Baruch Schik, omstreeks 1740 te Minsr geboren, was een bekende geleerde in zijn tijd, die, uitzondering in die dagen, groote geleerdheid op joodsch gebied aan algemeene kennis en ontwikkeling paarde«.

A moji neposredni pređi u Slovačkoj ?

Znali su, kako sam uvodno spomenuo, nešto o rodbinstvu sa visokim rabinima u Pragu i u Beču, a sva ostala sjajna povjest obitelji pala je u zaborav.

Moram opet citirati Dr. Davida Kaufmanna, koji kaže, da je osobno sjećanje vrlo kratkotrajno, i rijetko je da netko znade nešto o ocu svoga deda. Nu ljubav prema predama opet polako otkriva zaboravljeno, i svi se podaci sakupljaju i slažu kao što i kamenčići mozaika u jednu cjelovitu sliku.

Imanentna ona energija, koja je kroz stoljeća resila našu obitelj, nije se izgubila ni u seljačkim kućama Bečkova.

U kući mog deda Arje Löw Šika, koji je nosio ime svog djeda, a čije ime i podareni prsten pečatnjak nosim ja, odgajan je brat njegove žene Rivke, iz poznate nam familije Schlesinger, Ruben (Rudolf) Schlesinger.

Vanredno ženijalan mladić, djelomice kao samouk, a nešto i potporom pastora svršio je privatnu srednju školu, učio je engleski, što je za ono vrijeme bila velika rijetkost. (Znameniti Sigmund Mayer u svom delu »Die Wiener Juden« slično nam prikazuje i svoju autobiografiju, koja je čini se u ono vrijeme bila slična kod sviju Židova.)

Rudolf Schlesinger došao je u Beč, stupio u novoosnovanu ali vanredno uglednu Anglobanku, i postao generalnim ravnateljem iste.

Ni na svom visokom položaju nije on zaboravio svoj rod. Na njegovu molbu poslan mu je nećak Adolf u Beč, i tako je moj pokojni otac odgojen u kući svog ujaka.

Vezalo je ali Rudolfa Schlesingera još nešto sa slovenskom domovinom. U one vrijeme, kako to plastički prikazuje Dr. Josef Bloch u svojim Denkwürdigkeiten, počela je da se provodi upravo preko svake mjere među bečkim Izraeličanima njemačka asimilacija. Svi su se skupljali oko Dr. Heinricha Friedjunga, koji je čak u antisemitizmu vidio poželjno sredstvo, da se Židovi asimiliraju. Taj je fanatizam išao čak tako daleko, da su sami »Deutsche mosaischer Konfession«, ili kako ih je narod posprdno zvao — Judenliberalen — bili proti toga, da se rabin Dr. Bloch imenuje sveučilišnim profesorom židovskih starožitnosti, kako je to htio predsjednik ministarstva grof Eduard Taffe, i to s razloga, jer je bio protivnik njemačkog kluba i kao poslanik pristao uz

»Poljski klub«, a uz to u vrlo pomirljivom duhu izdao knjigu »Der nationale Zwist und die Juden«. Na to je onda na upit vlade odgovorila bečka općina i njezin rabinat slijedeće: »Die geplante Ernennung Dr. Blochs zum Professor an der Wiener Universität wäre nichts Geringeres als eine Provokation der Wiener Juden«.

Ujak mog oca, Rudolf Schlesinger, jedan među hiljadama, nije bio nikakav Nijemac ni pseudoliberalac. Bio je svijestan Židov, i uz to skroz moderan u vjerskom pogledu, sa mnogo osjećaja za svoju slovačku domovinu. Čudno je bilo mnogima, a neki su to napadali i ironički posmatrali, što se kod stola često govorilo slovački. Sam korepetitor djece bio je mlad dak iz Slovačkog Hodonina.

Mnogo se je uvijek baš kod stola govorilo o Slovacima, u ono vrijeme se je vodila borba slovačkog naroda proti hegemoniji Mađžara, a isto tako je raspravljano o Židovstvu, običajima i njihovoj povjesti.

Taj mladi student, čovjek velikog socijalnog osjećaja, koji je u svojoj mladosti imao možda neku averziju proti našem narodu, postao mu je velikim prijateljem, moćnim zagovornikom u teškim danima progona, zahvalan za sve ono, što mu je nekada Židov dobra učinio.

Pa tako je po treći puta, uz kršćanske prijatelje visokog rabina Löwa, prijateljstvo Wagenseila, moj sututor našao Židovstvu zagovornika, većeg i moćnijeg nego ikad iko prije njega.

To se razumije najme samo po sebi, da je iza prerane smrti mog oca, 29. januara 1888., Rudolf Schlesinger postao našim sututorom, jer kao i nekada u kući Jekela Šika, i njegovo je srce bilo za sirote.

Njegov sin, Dr. Alfred Schlesinger, poslije smrti svog oca naš sututor, bio je kao odvjetnik jedan od prvih, koji je s visokog gledišta, iz čistih socijalnih motiva branio i zastupao radnike, pa neka budu ovi retci posvećeni i njihovoj svijetloj uspomeni.

A ovaj mladi slovački djak?!

Moj ga je sututor zajedno sa svojim sinom, poslao na univerzu u Leipzigu, jer inače ne bi bio Židov, kad bi u vršenju čovječanskih dužnosti pravio ma kakove razlike po narodnosti i vjeri.

Moj preminuli otac bio bi danas sedamdesetičetiri godine. Od njegovih vršnjaka, t. j. onih, koji su se sakupljali oko gostoljubivog stola njegova ujaka, danas jošte živi samo onaj bivši slovački djak.

Živi u Pragu, i sigurno je pričao kome od svojih prijatelja o životu u krugu naše obitelji.

Jer u knjizi Dr. Jaromira Doležala »Masarykova cesta životem« (strana 20) piše ovako:

»Ale ani pilne studium, ani hofmistrovani v rodine generalniho rady anglorakouske banky Schlesingra nabozenstvi židoskeho, u niž po cela universitni studia bydlel, jsa učitelem nejdrive staršihho syna Alfreda, pak mladšihho Maxe, mu nebraniło, aby se s nekolika druhy čile neučastnil života v češkem Akademickem spolku videnskem zároveň«.

Tomas Garruet Masaryk, veliki slavni vođa češkog naroda, po drugi puta predsjednik čehoslovačke republiky, onaj veliki zagovornik naš i neustrašivi branitelj Židovstva proti svim ljudim i bezumnim navalama za vrijeme Hilsnerove parnice, iskreni prijatelj cijonizma od njegove novovjeka pojave, neče nikada biti zaboravljen u Židovskom narodu. A on sam kako vidimo, spominje dakle svog očinskog prijatelja Rudolfa Schlesingera, koji je bio dostojan potomak onih velikih i slavnih pređa naše obitelji . . .

* * *

Zašto Vam sve ovo pišem, mili moj nećače stud. iur. Adolf Šik i draga moja mala nećakinjo Alice Šik, koji nosite ime po mom ocu?

U Berlinu postoji posebno »Gesellschaft für jüdische Familienforschung« i ako progledate popis njegovih članova, naći ćete među njima imena najuglednijih njemačkih Židova. Potrebno je, da se i mi u našim krugovima bavimo genealogijom naših obitelji.

Među zagrebačkim Židovima ja sam prvi počeo, a crtica o familiji Šik neka bude svima onima, koji se za to zanimaju, putokazom.

Treba nastaviti, treba sakupljati podatke, jer i ako nismo stekli ni blaga ni bogatstva, selili se milom i silom iz zemlje u zemlju, Židovi smo ostali!

Pa ipak stekli smo sreću i zadovoljstvo, prijatelja u našem narodu i van njega, koje nam je prijateljstvo nebrojeno puta iskazano.

Zato radite i Vi na povjesti Židova, na genealogiji naše obitelji, a kad jednom meni pero padne iz ruke, nastavite moj rad!

